

Biskup Pavol, sluha sluhov Božích, spolu s otcami posvätného koncilu na večnú pamäť

GRAVISSIMUM EDUCATIONIS

Deklarácia o kresťanskej výchove

ÚVOD

VELKÝ VÝZNAM VÝCHOVY v živote človeka a jej čoraz väčší vplyv na spoločenský pokrok súčasnej doby je predmetom pozorného záujmu tohto posvätného všeobecného cirkevného snemu¹. Veď terajšie okolnosti ulahčujú a zároveň stupňujú naliehavosť výchovy mládeže, ba aj určitého permanentného vzdelávania a výchovy dospelých. Ľudia sú si totiž plnšie vedomí vlastnej dôstojnosti a svojho poslania, a preto chcú mať čím ďalej tým aktívnejšiu účasť na živote spoločnosti, a to najmä v hospodárskej a politickej oblasti². Rovnako obdivuhodný rozvoj techniky a vedeckého výskumu, ako aj moderné spoločenské komunikačné prostriedky sprístupňujú ľuďom kultúrne a duchovné bohatstvá - nezriedka aj preto, lebo majú k dispozícii viac voľného času - a dávajú im možnosť vzájomne sa obohacovať užšími vzťahmi skupín aj celých národov.

Preto všade vznikajú iniciatívy na čoraz väčší rozvoj výchovnej činnosti. Definujú sa a slávnostne zvereňujú vyhlásenia o základných právach v oblasti výchovy človeka, zvlášť čo sa týka detí a rodičov³. Počet žiactva rýchlo rastie, preto sa i školstvo značne rozrastá a rozvíja; zakladajú sa aj iné výchovné ústavy. Na základe nových skúseností sa zdokonaľujú výchovné a vyučovacie metódy. I keď sa vyvíja veľké úsilie, aby sa vzdelanie a výchova dostali všetkým ľuďom, ešte stále veľmi mnoho detí a mládeže zostáva bez základného vzdelania a značný počet ďalších nemá náležitú výchovu, ktorá by pestovala pravdu a zároveň lásku.

Svätá matka Cirkev dostala od svojho božského zakladateľa poverenie zvestovať tajomstvo spásy všetkým ľuďom a všetko obnoviť v Kristovi. Aby však toto poslanie splnila, musí venovať pozornosť životu človeka v jeho celosti, teda i pozemskému životu, keďže súvisí s nebeským povoláním⁴. Práve preto má Cirkev osobitný podiel aj na pokroku a rozvoji výchovy. Z tohto dôvodu posvätný cirkevný snem vyhlasuje niektoré základné zásady týkajúce sa kresťanskej výchovy najmä v školách. Bude potom úlohou osobitnej pokoncilovej komisie podrobnejšie ich rozviesť a úlohou biskupských konferencií aplikovať ich na rozličné miestne pomery.

Všeobecné právo na výchovu a potreba poznať ho

1. Všetci ľudia akéhokoľvek pôvodu, postavenia a veku majú neodcudziteľné právo na výchovu⁵, ako si to vyžaduje ich ľudská dôstojnosť. Táto výchova má zodpovedať svojmu cieľu⁶ a prispôbiť sa rozdielnosti pováh, pohlavia i jednotlivých národných kultúr a tradícií. Zároveň má mať porozumenie pre bratské nažívanie s ostatnými národmi a viesť ku skutočnej jednote a k pravému pokoju na zemi. Správna výchova sa usiluje o rozvoj ľudskej osoby, majúť na zreteli tak konečný cieľ človeka, ako aj dobro spoločnosti, ktorej je členom a

na ktorej činnosti sa zúčastní, keď sa stane dospelým.

Sledujúc pokrok psychológie, pedagogiky a didaktiky, treba pomáhať deťom a mládeži harmonicky rozvíjať fyzické, mravné a intelektuálne schopnosti, postupne nadobúdať čoraz zrelší pocit zodpovednosti vo vytrvalom úsilí o náležité zušľachtovanie vlastného života a o dosiahnutie skutočnej slobody a pritom smelo a vytrvalo prekonávať prekážky. Adekvátne veku majú dostať aj pozitívnu a rozvážnu sexuálnu výchovu. Okrem toho ich treba pripravovať na život v spoločnosti, aby sa pri náležitom narábaní s potrebnými a primeranými prostriedkami vedeli aktívne zapojiť do rozličných oblastí ľudského spoločenstva, mali porozumenie pre dialóg s inými a ochotne spolupracovali v záujme spoločného dobra.

Posvätný cirkevný snem rovnako vyhlasuje, že deti a mládež majú právo byť vedení k správne mu mravnému úsudku a k osobnému osvojeniu si mravných hodnôt, ako aj k dokonalejšiemu poznaniu a milovaniu Boha. Preto naliehavo žiada a odporúča všetkým, ktorí vládnu národom alebo stoja na čele výchovnej činnosti, starať sa o to, aby mládež nikdy nebola pozbavená tohto svätého práva. A povzbudzuje synov a dcéry Cirkvi, aby veľkodušne rozvíjali svoju činnosť na celom výchovnom poli, najmä s tým cieľom, aby sa dobrodenia výchovy a vzdelania mohli primeranejšie a rýchlejšie šíriť medzi všetkými ľuďmi všade na svete⁷.

Kresťanská výchova

2. Všetci kresťania majú právo na kresťanskú výchovu, pretože sa z vody a Ducha Svätého stali novým stvorením⁸ a nazývajú sa aj sú Božími deťmi. Kresťanská výchova sa neusiluje iba o spomenutú zrelosť ľudskej osoby, ale snaží sa najmä o to, aby si pokrstení, keď sa postupne uvádzajú do poznávania tajomstva spásy, čím ďalej tým viac uvedomovali dar viery, ktorý dostali; aby sa naučili klaňať sa Bohu Otcovi v Duchu a pravde (porov. Jn 4, 23), najmä liturgickými úkonmi, učili sa správať vo svojom živote spravodlivo a naozaj sväto ako noví ľudia (porov. Ef 4, 22 - 24) a tak dospeli k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku (Ef 4, 13) a pričínili sa o rast Kristovho tajomného tela. Okrem toho, vedomí svojho povolania, majú sa učiť vydávať svedectvo o nádeji, ktorú nosia v sebe (porov. 1 Pt 3, 15), a pomáhať stvárňovať svet v kresťanskom zmysle, v ktorom by prirodzené hodnoty - so zreteľom na Kristom vykúpeného človeka chápaného v jeho celosti - boli na osoh celej spoločnosti⁹. Preto tento posvätný cirkevný snem pripomína duchovným pastierom ich veľmi vážnu povinnosť urobiť všetko, aby sa tejto kresťanskej výchovy dostalo všetkým, najmä však mladým, ktorí sú nádejou Cirkvi¹⁰.

Zodpovední za výchovu

3. Keďže rodičia dali život svojim deťom, viaže ich veľmi vážna povinnosť poskytnúť svojmu potomstvu aj výchovu. Preto ich treba pokladať za prvých a hlavných vychovávateľov svojich detí¹¹. Táto ich výchovná úloha je taká dôležitá, že ak chýba, len ťažko sa dá nahradiť. Rodičia majú totiž vytvoriť rodinné ovzdušie preniknuté láskou a úctou k Bohu a ľuďom, ktoré napomáha úplnú osobnú a spoločenskú výchovu detí. Rodina je teda prvou školou

spoločenských čností, ktoré sú potrebné každej spoločnosti. Najmä v kresťanskej rodine, obdarenej milosťou a poslaním sviatostného manželstva, sa deti majú už od útleho veku učiť byť vnímavými voči Bohu, ctíť si ho a milovať aj blížneho, v súlade s vierou, ktorú prijali krstom. V kresťanskej rodine získavajú prvé skúsenosti o zdravej ľudskej spoločnosti i o Cirkvi. A napokon prostredníctvom rodiny sa pozvoľna uvádzajú do občianskeho spoločenstva a medzi Boží ľud. Nech si teda rodičia uvedomia, aký veľký význam má pravá kresťanská rodina pre život a rozvoj samého Božieho ľudu¹².

Výchovná povinnosť sa síce týka v prvom rade rodiny, ale pomáhať jej musí celá spoločnosť. Preto okrem práv rodičov a tých, ktorým oni zveria časť svojich vychovávateľských povinností, isté povinnosti a práva má na poli výchovy aj občianska spoločnosť, ktorá sa má starať o záujmy všeobecného dobra v časných veciach. Povinnosťou občianskej spoločnosti je napomáhať výchovu mládeže rozličným spôsobom: chrániť povinnosti a práva rodičov i ostatných výchovných činiteľov a pomáhať im; podľa princípu subsidiarity postarať sa o výchovu tam, kde si rodičia a iné inštitúty neplnia svoju úlohu, pritom však brať ohľad na želanie rodičov; okrem toho, pokiaľ si to vyžaduje všeobecné dobro, zakladať vlastné školy a ústavy¹³.

Napokon celkom osobitným spôsobom sa vychovávateľská povinnosť týka Cirkvi, a to nielen preto, lebo sa uznáva aj ako ľudské spoločenstvo, ktoré je schopné vykonávať výchovnú činnosť, ale predovšetkým preto, lebo má za povinnosť zvestovať všetkým ľuďom cestu spásy a veriacim udeľovať život v Kristovi a starostlivo im poskytovať ustavičnú pomoc, aby mohli dosiahnuť plnosť tohto života¹⁴. Týmto svojim deťom je teda Cirkev povinná poskytovať ako matka takú výchovu, ktorá by celý ich život prenikla Kristovým duchom. Zároveň má však ponúkať svoju službu všetkým národom, aby napomáhala integrálny rozvoj ľudskej osoby, ako aj dobro pozemskej spoločnosti a budovanie humánnejšieho sveta¹⁵.

Rozličné metódy kresťanskej výchovy

4. Pri plnení svojho výchovného poslania sa Cirkev usiluje používať všetky vhodné prostriedky, ale najväčšiu pozornosť venuje tým, ktoré sú jej vlastné, predovšetkým vyučovaniu katechizmu¹⁶. Katechéza osvecuje a posilňuje vieru, udržuje život podľa Kristovho ducha, privádza k vedomej a aktívnej účasti na liturgickom tajomstve¹⁷ a pobáda do apoštolskej činnosti. Cirkev pripisuje veľký význam aj iným prostriedkom, usiluje sa ich povzniesť a preniknúť svojím duchom: ide o prostriedky, ktoré sú spoločným vlastníctvom celého ľudstva a majú veľký vzdelávací a výchovný účinok, ako sú spoločenské komunikačné prostriedky¹⁸, rozmanité kultúrne alebo športové spolky, mládežnícke organizácie a najmä školy.

Význam školy

5. Medzi všetkými výchovnými prostriedkami má osobitný význam škola¹⁹. Má venovať stále pozornosť dozrievaniu rozumových schopností, rozvíjať správny úsudok, oboznamovať s kultúrnym dedičstvom, ktoré nadobudli predchádzajúce generácie, pestovať zmysel pre

hodnoty, pripravovať na budúce povolanie a utváraním priateľského vzťahu medzi žiakmi rozmanitej povahy a rozličného postavenia napomáhať vzájomné porozumenie. Škola okrem toho predstavuje stredisko, na ktorého činnosti a rozvoji majú spolupracovať rodiny, učitelia, rozmanité kultúrne, občianske a náboženské organizácie, občianska spoločnosť i celé ľudské spoločenstvo.

Povolanie tých, ktorí berú na seba úlohu vyučovať v školách a tak pomáhať rodičom pri plnení ich povinností i zastupovať ľudskú spoločnosť, je teda krásne, ale aj veľmi zodpovedné. Toto povolanie si vyžaduje osobitné vlohy mysle i srdca, veľmi starostlivú prípravu, ako aj stálu a pohotovú schopnosť obnovy a prispôsobovania.

Povinnosti a práva rodičov

6. Rodičia majú prvoradú povinnosť a neodňateľné právo vychovávať svoje deti, preto im prislúcha skutočná sloboda vo výbere školy. Verejná moc je povinná chrániť a obhajovať občianske slobody, a teda v súlade s požiadavkami podielovej spravodlivosti sa postarať, aby sa verejné subvencie udeľovali takým spôsobom, aby rodičia mohli vybrať školy pre svoje deti naozaj slobodne, podľa vlastného svedomia²⁰.

Štát má dbať o to, aby všetci občania mali možnosť primeranej účasti na kultúrnom živote a náležite sa pripravili na vykonávanie svojich povinností a práv. Má teda chrániť právo detí na vyhovujúcu školskú výchovu, dozerať na spôsobilosť učiteľov a úroveň vyučovania, starať sa o zdravie žiakov a vôbec o rozvoj celého školstva. Pritom má rešpektovať princíp subsidiarity, to znamená nepripustiť nijaký školský monopol, ktorý sa protiví prirodzeným právam ľudskej osoby, pokroku a šíreniu kultúry, pokojnému spolunažívaniu občanov, ako aj pluralizmu, ktorý dnes prevláda v mnohých spoločenstvách²¹.

Posvätný cirkevný snem povzbudzuje veriacich, aby ochotne spolupracovali pri hľadaní vhodných výchovných a študijných metód a pri príprave učiteľov, ktorí by vedeli dobre vychovávať mládež, a aby predovšetkým prostredníctvom rodičovských rád ustavične pomáhali škole plniť jej poslanie, najmä čo sa týka mravnej výchovy, ktorú má škola poskytovať²².

Mravná a náboženská výchova vo všetkých školách

7. Okrem toho Cirkev vo vedomí svojej veľmi vážnej zodpovednosti usilovne sa starať o mravnú a náboženskú výchovu všetkých svojich detí musí s osobitným záujmom sledovať a napomáhať tých, ktorí študujú na nekatolíckych školách. Túto povinnosť si plní buď prostredníctvom živého svedectva ich učiteľov a nadriadených, alebo apoštolskou činnosťou spolužiakov²³, ale najmä cez kňazov a laikov, ktorí vyučujú náboženstvo spôsobom primeraným ich veku a podľa miestnych podmienok a okolností vhodnými podujatiami poskytujúcimi duchovnú pomoc.

Cirkev ďalej pripomína rodičom ich vážnu povinnosť zariadiť všetko tak - prípadne sa dožadovať -, aby ich deti mali k dispozícii tieto prostriedky a mohli harmonicky napredovať v náboženskom i vo svetskom vzdelávaní. Preto oceňuje občianske vrchnosti a ustanovizne,

ktoré, berúc do úvahy pluralizmus súčasnej spoločnosti a zaručujúc náboženskú slobodu, usilujú sa zabezpečiť, aby sa deti mohli vychovávať na všetkých školách podľa mravných a náboženských zásad vlastných rodín²⁴.

Katolícke školy

8. Prítomnosť Cirkvi v oblasti školstva sa prejavuje najmä cez katolícke školy. Katolícka škola, prirodzene, sleduje tie isté kultúrne ciele a humánnu výchovu mládeže ako ostatné školy. Avšak je pre ňu charakteristické, že u svojich žiakov utvára ovzdušie preniknuté evanjeliovým duchom slobody a lásky, že umožňuje mladým, aby sa popri vývine ich osobnosti zároveň vzťahovalo nové stvorenie, ktorým sa stali pri krste, a napokon že dáva do súladu ľudskú kultúru ako celok s poslanstvom spásy tak, aby viera osvecovala vedomosti, ktoré žiaci postupne nadobúdajú o svete, živote a človeku²⁵. Len takto môže katolícka škola, primerane sa prispôsobujúc podmienkam súčasného vývoja, vychovávať svojich žiakov k účinnej spolupráci na zvelaďovaní pozemskej obce a zároveň ich pripravovať na službu pri šírení Božieho kráľovstva, aby sa svojím príkladným a apoštolským životom stali spasiteľným kvasom ľudského spoločenstva.

Katolícka škola si aj za súčasných okolností zachováva veľký význam, lebo môže vo veľkej miere prispieť k tomu, aby Boží ľud plnil svoje poslanie, a umožňuje obojstranne užitočný dialóg medzi Cirkvou a ľudskou spoločnosťou. Preto tento posvätný cirkevný snem opätovne vyhlasuje právo Cirkvi slobodne zakladať a spravovať školy každého druhu a stupňa - ako to už predtým potvrdili mnohé dokumenty Učiteľského úradu Cirkvi²⁶ - a pripomína, že uplatňovanie tohto práva veľkou mierou prispieva aj k slobode svedomia, k ochrane rodičovských práv a k rozvoju kultúry.

Učitelia zasa nech nezabúdajú, že od nich najviac závisí, či katolícka škola môže uskutočniť svoj cieľ a svoj program²⁷. Preto nech sa pripravujú s osobitnou starostlivosťou, aby si nadobudli tak odborné, ako aj náboženské vedomosti, preukázané dokladmi o dosiahnutom vzdelaní, a boli skúsení v pedagogickom umení, dopĺňanom výdobytkami moderného pokroku. Nech ich spája medzi sebou i so žiakmi kresťanská láska a nech sa dajú viesť apoštolským duchom, aby svojím životom a vyučovaním vydávali svedectvo jedinému Učiteľovi - Kristovi. Nech spolupracujú predovšetkým s rodičmi. Spolu s nimi nech v celej výchovnej činnosti náležite zohľadňujú rozdielnosť pohlaví a osobitné určenie, ktoré Božia prozretelnosť stanovila v rodine i spoločnosti pre jedno i druhé pohlavie. Nech sa snažia podnecovať osobnú činnosť svojich žiakov a nech ich aj po skončení štúdií sprevádzajú svojou radou, priateľstvom, ako i prostredníctvom osobitných organizácií založených pre bývalých žiakov a preniknutých pravým cirkevným duchom. Posvätný cirkevný snem vyhlasuje, že činnosť týchto učiteľov je naozajstným apoštolátom, zvrchovane aktuálnym a potrebným i v našich časoch, a okrem toho je to skutočná služba spoločnosti. Katolíckych rodičov zase upozorňuje na povinnosť zverovať svoje deti katolíckym školám, nakoľko to dovoľujú miestne podmienky a okolnosti, podporovať ich podľa svojich možností a spolupracovať s nimi pre dobro svojich detí²⁸.

Rozličné typy katolíckych škôl

9. Tomuto ideálu katolíckej školy sa majú podľa možnosti prispôbiť všetky školy, ktoré akýmkoľvek spôsobom závisia od Cirkvi, hoci katolícka škola môže mať podľa okolností rozličné formy²⁹. Cirkev si, prirodzene, veľmi cení aj tie katolícke školy, ktoré navštevujú i nekatolícki žiaci, najmä v oblastiach, kde Cirkev pôsobí len kratší čas.

Napokon pri zakladaní a organizovaní katolíckych škôl má sa venovať pozornosť potrebám, ktoré nastoluje súčasný pokrok. Kým je teda aj naďalej nevyhnutné venovať sa základným a stredným školám – keďže sú bázou výchovnej činnosti –, treba pripisovať veľký význam takým školám, ktoré sa zvlášť žiadajú v dnešných podmienkach, ako sú odborné³⁰ a technické školy, ústavy na vzdelávanie dospelých, sociálne inštitúty, ústavy pre tých, ktorí v dôsledku vrodených nedostatkov potrebujú zvláštnu opateru, a školy na prípravu budúcich učiteľov náboženstva, ako aj učiteľov iných výchovných odborov.

Posvätný cirkevný snem naliehavo vyzýva duchovných pastierov, ako aj všetkých veriacich, aby nešetrili nijaké prostriedky a pomáhali katolíckym školám čoraz lepšie plniť ich poslanie, najmä voči tým, ktorí majú nedostatok hmotných prostriedkov, potrebujú pomoc, sú bez rodinnej opateru a lásky alebo im chýba dar viery.

Katolícke fakulty a univerzity

10. Cirkev sa rovnako horlivo stará o školy vyššieho stupňa, najmä o vysokoškolské fakulty a univerzity. Najmä v tých, ktoré od nej závisia, vyvíja organické úsilie, aby sa jednotlivé disciplíny pestovali podľa ich vlastných zásad a metód, v slobode charakteristickej pre vedecké bádanie, a tak sa čoraz viac prehľbovalo ich poznanie a dôkladným skúmaním nových problémov bolo čoraz zrejmejšie, že viera a rozum smerujú k tej istej pravde, ktorú učili cirkevní učitelia, najmä svätý Tomáš Akvinský³¹. Tým sa dosiahne, že kresťanský spôsob myslenia sa bude verejne, trvalo a všestranne zúčastňovať na každom úsilí o vyššiu kultúru života a poslucháči katolíckych univerzít dostanú vynikajúcu vedeckú prípravu, aby boli schopní prevziať zodpovednejšie miesta v spoločnosti a byť svedkami viery vo svete³².

Na katolíckych univerzitách, ktoré nemajú teologickú fakultu, má byť inštitút alebo katedra posvätnéj teológie, kde by boli prednášky prispôbené aj laickým poslucháčom. Na katolíckych univerzitách a fakultách sa majú čo najviac podporovať inštitúty, ktoré slúžia predovšetkým rozvoju vedeckého bádania, pretože veda napreduje najmä vďaka odborným výskumom vysokej vedeckej hodnoty.

Posvätný cirkevný snem vrelo odporúča, aby sa zriaďovali a rozvíjali katolícke univerzity a fakulty, vhodne rozmiestnené v rozličných častiach sveta. Avšak nech sa nevyznačujú natoľko počtom, ako skôr vedeckou činnosťou. A nech sú ľahko prístupné poslucháčom, do ktorých možno skladať väčšie nádeje, hoci sú chudobní, a to najmä tým, čo pochádzajú z novovzniknutých štátov.

Keďže budúcnosť spoločnosti a samej Cirkvi je veľmi úzko spätá s intelektuálnym rozvojom vysokoškolskej mládeže³³, duchovní pastieri majú venovať veľkú starostlivosť nielen duchovnému životu poslucháčov katolíckych univerzít, ale má im záležať aj na duchovnej

výchove ostatných ich synov a dcér. Preto nech sa po vhodnej dohode s biskupmi postarajú o to, aby boli aj pri nekatolíckych univerzitách katolícke internáty a katolícke vysokoškolské ústredia, kde by starostlivo vybratí a pripravení kňazi, rehoľníci i laici poskytovali univerzitnej mládeži stálu duchovnú a intelektuálnu pomoc. Osobitná starostlivosť sa má venovať nadanejším poslucháčom tak katolíckych, ako aj iných univerzít, ktorí by boli súci na učiteľskú a výskumnú činnosť a pripravovali by sa na pedagogické povolanie.

Teologické fakulty

11. Cirkev veľmi mnoho očakáva od činnosti teologických fakúlt³⁴. Im totiž zveruje mimoriadne dôležitú úlohu: pripravovať svojich poslucháčov nielen na kňazské účinkovanie, ale najmä na pedagogickú činnosť na vyšších cirkevných školách alebo na osobitnú vedeckú činnosť, prípadne na náročnejšie úlohy apoštolátu medzi intelektuálmi. Tieto fakulty majú sa okrem toho venovať dôkladnejšiemu výskumu rozličných odborov posvätných vied, aby sa neprestajne prehľbovalo poznanie Božieho zjavenia, aby poklady kresťanskej múdrosti zdedené od otcov boli čoraz prístupnejšie, aby sa rozvíjal dialóg s oddelenými bratmi i nekresťanmi a riešili sa problémy, ktoré nastoľuje vedecký a kultúrny pokrok³⁵.

Z týchto dôvodov nech teologické fakulty primerane zrevidujú svoje stanovy, nech sa usilovne pričinia o rozvoj posvätných vied a s nimi súvisiacich disciplín a nech naučia svojich poslucháčov osvojovať si aj najnovšie metódy a prostriedky vedeckého výskumu.

Nevyhnutnosť koordinovať školstvo

12. Keďže i v školskej oblasti je nanajvýš potrebná spolupráca, ktorá sa čím ďalej tým naliehavejšie presadzuje v diecéznom, národnom i medzinárodnom rámci, treba sa všemožne starať o to, aby sa medzi katolíckymi školami uplatňovala vhodná koordinácia i aby sa medzi katolíckymi a ostatnými školami napomáhala spoločnosti³⁶.

Táto zvýšená koordinácia a spolupráca prinesie hojné ovocie, zvlášť v oblasti vysokých škôl. Preto na každej univerzite si majú jednotlivé fakulty navzájom pomáhať, nakoľko to študijný odbor dovoľuje. A priam tak univerzity majú svorne postupovať vo vzájomnej spolupráci, spoločne organizovať medzinárodné stretnutia, rozdeliť si medzi sebou úlohy vedeckého výskumu, poskytovať si navzájom informácie o svojich objavoch, vymieňať na čas medzi sebou pedagógov a vôbec rozvíjať iniciatívy, ktorými si môžu účinnejšie pomáhať.

ZÁVER

Posvätný cirkevný snem vrelo povzbudzuje i mládež, aby si bola vedomá vznešenosti výchovného poslania a bola ochotná veľkodušne sa podujat' na túto úlohu, najmä v krajinách, kde je pre nedostatok učiteľov ohrozená výchova mládeže.

Tento posvätný cirkevný snem vyjadruje svoju vrúcnu vďačnosť kňazom, rehoľníkom, rehoľníckam a laikom, ktorí sa v duchu evanjelia oddane venujú tejto významnej výchovnej činnosti a vyučujú na školách každého druhu a stupňa. Pritom ich povzbudzuje, aby v službe, na ktorú sa podujali, šlachetne vytrvali a usilovali sa vyniknúť vo výchove žiakov v Kristovom

duchu, v pedagogickom umení i vo vedeckej práci a tak sa pričínili nielen o vnútornú obnovu Cirkvi, ale aj zabezpečili, ba posilnili jej blahodarnú prítomnosť v dnešnom svete, najmä v intelektuálnej oblasti.

Všetko, čo je, v celku i v jednotlivostiach ustanovené v tejto deklarácii, odobrili otcovia posvätného koncilu. A my to apoštolskou mocou, ktorú sme dostali od Krista, spolu s ctihodnými otcami v Duchu Svätom schvaľujeme, nariaďujeme a ustanovujeme. A prikazujeme, aby sa toto koncilové ustanovenie uverejnilo na Božiu slávu..

V Ríme pri Svätom Petrovi 28. októbra 1965

Pavol, biskup Katolíckej cirkvi

(Nasledujú podpisy koncilových otcov.)

—

POZNÁMKY:

1 Medzi mnohými dokumentmi, ktoré poukazujú na význam výchovy, pozri predovšetkým: BENEDIKT XV., apoštolský list *Communes litteras*, 10. apríla 1919: AAS 11 (1919), s. 172; PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), s. 49 - 86; PIUS XII., prejav k mladíkom z talianskej Katolíckej akcie, 20. apríla 1946: *Discorsi e radiomessaggi*, VIII, s. 53 - 57; PIUS XII., prejav k francúzskym otcom, 18. septembra 1951: tamže, XIII. s. 241 - 245; JÁN XXIII., posolstvo pri príležitosti 30. výročia uverejnenia encykliky *Divini illius magistri*, 30. decembra 1959: AAS 52 (1960), s. 57 - 59; PAVOL VI., prejav k členom Federácie ústavov podliehajúcich cirkevnej vrchnosti (FIDAE), 30. decembra 1963: *Encicliche e discorsi di Sua Santità Paolo VI*, I, Rím 1964, s. 601 - 603. Okrem toho pozri *Acta et documenta Concilio oecumenico Vaticano II apparando*, series I, *Antepreparatoria*, III, s. 363 - 364; 373 - 374.

2 Porov. JÁN XXIII., encyklika *Mater et magistra*, 15. mája 1961: AAS 53 (1961), s. 413; 415 - 417; 424; JÁN XXIII., encyklika *Pacem in terris*, 11. apríla 1963: AAS 55 (1963), s. 278.

3 Porov. Deklaráciu ľudských práv (*Déclaration des droits de l'homme*), potvrdenú 10. decembra 1948 na Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov; a ďalej Deklaráciu práv dieťaťa (*Déclaration des droits de l'enfant*), 20. novembra 1959; protokol ku konvencii ochrany práv človeka a základných slobôd, Paríž 20. marca 1952. O Deklarácii ľudských práv pozri JÁN XXIII., encyklika *Pacem in terris*, 11. apríla 1963: AAS 55 (1963), s. 295 a nasl.

4 Porov. JÁN XXIII., encyklika *Mater et magistra*, 15. mája 1961: AAS 53 (1961), s. 402; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965), s. 21.

5 PIUS XII., vianočné rozhlasové posolstvo, 24. decembra 1942: AAS 35 (1943), s. 12, 19; JÁN XXIII., encyklika *Pacem in terris*, 11. apríla 1963: AAS (1963), s. 259 a nasl. Pozri aj deklarácie o ľudských právach v poznámke 3.

- 6 Porov. PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), s. 50 a nasl.
- 7 Porov. JÁN XXIII., encyklika *Mater et magistra*, 15. mája 1961: AAS 53 (1961), s. 441 a nasl.
- 8 Porov. PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), 1. c., s. 83.
- 9 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965), s. 41 a nasl.
- 10 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét o pastierskej službe biskupov *Christus Dominus*, 12 - 14.
- 11 Porov. PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), 1. c., s. 59 a nasl.; encyklika *Mit brennender Sorge*, 14. marca 1937: AAS 29 (1937), s. 164 a nasl.; PIUS XII., prejav k I. celonárodnému kongresu Združenia talianskych katolíckych učiteľov (AIMC), 8. septembra 1946: *Discorsi e radiomessaggi*, VII, s. 218.
- 12 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 11 a 35: AAS 57 (1965), s. 16 a 40 a nasl.
- 13 Porov. PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), 1. c., s. 53 a nasl., 56 a nasl.; PIUS XII., rozhlasové posolstvo 1. júna 1941: AAS 33 (1941), s. 200; prejav k I. celonárodnému kongresu Združenia talianskych katolíckych učiteľov (AIMC), 8. septembra 1946: *Discorsi e radiomessaggi*, VII, s. 218.
- O princípe subsidiarity pozri JÁN XXIII., encyklika *Pacem in terris*, 11. apríla 1963: AAS 55 (1963), s. 294.
- 14 Porov. PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), 1 c. s. 53, 56 a nasl.; PIUS XI., encyklika *Non abbiamo bisogno*, 29. júna 1931: AAS 23 (1931), s. 311 a nasl.; PIUS XII., list Štátneho sekretariátu k 28. talianskemu sociálnemu týždňu, 20. septembra 1955: *L'Osservatore Romano*, 29. septembra 1955.
- 15 Cirkev chváli občianske, miestne, národné i medzinárodné vrchnosti, ktoré si uvedomujú naliehavé potreby súčasnej doby a zo všetkých síl sa snažia, aby sa všetkým národom dostalo úplnejšie vzdelanie a aby sa mohli zapojiť do kultúrneho života. Porov. PAVOL VI., prejav na Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov, 4. októbra 1965: AAS 57 (1965), s. 877 - 885.
- 16 Porov. PIUS XI., *motu proprio Orbem catholicum*, 29. júna 1923: AAS 15 (1923), s. 327 - 329; dekrét *Provido sane*, 12. januára 1935: AAS 27 (1935), s. 145 - 152; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét o pastierskej službe kňazov *Christus Dominus*, 13 a 14, AAS 58 (1966), s. 678 - 679.
- 17 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 14: AAS 56 (1964), s. 104.
- 18 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét o spoločenských komunikačných prostriedkoch *Inter mirifica*, 13 a 14: AAS 56 (1965), s. 149 a nasl.
- 19 Porov. PIUS XI., encyklika *Divini illius magistri*, 31. decembra 1929: AAS 22 (1930), 1. c., s. 76; PIUS XII., prejav k Združeniu bavorských katolíckych učiteľov, 31. decembra 1956: *Discorsi e radiomessaggi*, XVIII, s. 746.

- 20 Porov. TRETIA SYNODA V CINCINNATI, (1861): Collectio Lacensis, III, col. 1240 c/d; PIUS XI., encyklika Divini illius magistri, 1. c., s. 60, 63 a nasl.
- 21 PIUS XI., encyklika Divini illius magistri, 1. c., s. 63; encyklika Non abbiamo bisogno, 29. júna 1931: AAS 23 (1931), s. 305.
- PIUS XII., list Štátneho sekretariátu k 28. talianskemu sociálnemu týždňu, 20. septembra 1955: L'Osservatore Romano, 29. septembra 1955.
- PAVOL VI., prejav ku Kresťanskému združeniu talianskych pracujúcich (ACLI), 6. októbra 1963: Encicliche e discorsi di Paolo VI, I, Rím 1964, s. 230.
- 22 Porov. JÁN XXIII., posolstvo pri príležitosti 30. výročia vydania encykliky Divini illius magistri, 30. decembra 1959: AAS 52 (1960), s. 57.
- 23 Cirkev pripisuje veľký význam apoštolskej činnosti, ktorú môžu aj na týchto školách vyvíjať katolícki učitelia a spolužiaci.
- 24 Porov. PIUS XII., prejav k Združeniu bavorských katolíckych učiteľov, 31. decembra 1956: Discorsi e radiomessagi, XVIII, s. 745 a nasl.
- 25 Porov. PRVÁ WESTMINSTERSKÁ PROVINCIÁLNA SYNODA, (1952): Collectio Lacensis, III, col. 1334 a/b; PIUS XI., encyklika Divini illius magistri, 1. c., s. 77 a nasl.; PIUS XII., prejav k Združeniu bavorských katolíckych učiteľov, 31. decembra 1956: Discorsi e radiomessaggi, XVIII, s. 746; PAVOL VI., prejav k členom Federácie ústavov podliehajúcich cirkevnej vrchnosti (FIDAE), 30. decembra 1963: Encicliche e discorsi di Paolo VI, I, Rím 1964, s. 602 a nasl.
- 26 Porov. predovšetkým dokumenty spomenuté v 1. pozn.; okrem toho právo Cirkvi slávnostne proklamovali mnohé provinciálne cirkevné snemy a najnovšie deklarácie viacerých biskupských konferencií.
- 27 Porov. PIUS XI., encyklika Divini illius magistri, 1. c., s. 80 a nasl.; PIUS XII., prejav k Združeniu talianskych katolíckych učiteľov stredných škôl (UCIIM), 5. januára 1954; Discorsi e radiomessaggi, XV, s. 551 - 556; JÁN XXIII., prejav k VI. zjazdu Združenia talianskych katolíckych učiteľov (AIMC), 5. septembra 1959: Discorsi, messaggi, colloqui, I, Rím 1960, s. 427 - 431.
- 28 Porov. PIUS XII., prejav k Združeniu talianskych katolíckych učiteľov stredných škôl (UCIIM), 5. januára 1954, 1. c., s. 555.
- 29 Porov. PAVOL VI., prejav k Medzinárodnej kancelárii pre katolícku výchovu (OIEC), 25. februára 1964: Encicliche e discorsi di Paolo VI, II, Rím 1964, s. 232.
- 30 Porov. PAVOL VI., prejav ku Kresťanskému združeniu talianskych pracujúcich (ACLI), 6. októbra 1963: Encicliche e discorsi di Paolo VI, I, Rím 1964, s. 229.
- 31 Porov. PAVOL VI., prejav na VI. medzinárodnom tomistickom kongrese, 10. septembra 1965: AAS 57 (1965), s. 788 - 792.
- 32 Porov. PIUS XII., prejav k pedagógom a poslucháčom francúzskych katolíckych vyšších škôl, 21. septembra 1950: Discorsi e radiomessaggi, XII, s. 219 - 221; list XXII. kongresu Pax Romana, 12. augusta 1952: Discorsi e radiomessaggi, XIV, s. 567 - 569; JÁN XXIII., prejav k Federácii katolíckych univerzít, 1. apríla 1959: Discorsi, messaggi, colloqui, I, Rím 1960, s. 226 - 229; PAVOL VI., prejav k akademickému senátu Milánskej katolíckej univerzity, 5. apríla 1964: Encicliche e discorsi di Paolo VI, II, Rím 1964, s. 438 - 443.

33 Porov. PIUS XII., prejav k akademickému senátu a poslucháčom Rímskej univerzity, 15. júna 1952: Discorsi e radiomessaggi, XIV, s. 208: „Vedenie zajtrajšej spoločnosti spočíva v mysliach a srdciach dnešných vysokoškolákov.“

34 Porov. PIUS XI., apoštolská konštitúcia Deus scientiarum Dominus, 24. mája 1931: AAS 23 (1931), s. 245 - 247.

35 Porov. PIUS XII., encyklika Humani generis, 12. augusta 1950: AAS 42 (1950), s. 568 a nasl., 578; PAVOL VI., encyklika Ecclesiam suam, III, 6. augusta 1964: AAS 56 (1964), s. 637 - 659; DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét o ekumenizme Unitatis redintegratio: AAS 57 (1965), s. 90 - 107.

36 Porov. JÁN XXIII., encyklika Pacem in terris, 11. apríla 1963: AAS 55 (1963), s. 284 a inde.